

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการนำเสนอรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียนของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างรูปแบบและตรวจสอบความตรงตามแนวคิด ทฤษฎี ของรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2) ศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และ 3) ศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผู้วิจัยได้ดำเนินการ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 สร้างรูปแบบและตรวจสอบความตรงตามแนวคิด ทฤษฎี ของรูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามความตรงตามแนวคิด ทฤษฎี วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาความเหมาะสมของรูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาความเป็นไปได้ของรูปแบบฯ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 24 คน ครู จำนวน 175 คน ประชาชนในชุมชน จำนวน 40 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามประเภทมาตราส่วนประมาณค่า วิเคราะห์ข้อมูลโดยการคำนวณหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบที่สร้างขึ้นมามีองค์ประกอบ 3 ด้าน คือ 1) ด้านหลักการได้แก่ เป็นรูปแบบที่ต้องดำเนินการอย่างมีแผน และจัดทำแผนงานไว้อย่างชัดเจน ดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง คำนึงถึงความเสมอภาคและ มุ่งตอบสนองปัญหาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม 2) ด้านจุดมุ่งหมายได้แก่ เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 3) ด้านวิธีการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมคิด เช่น ร่วมประชุม เกี่ยวกับเทคนิค

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

90

การจัดกิจกรรมเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการวางแผน เช่น ร่วมวิเคราะห์สภาพปัญหาต่างๆ ร่วมวางแผนเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม ให้เอื้อต่อผู้เรียน การมีส่วนร่วมดำเนินการหรือร่วมปฏิบัติ เช่น ร่วมดำเนินการจัดกิจกรรม เป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เช่น ร่วมประเมินในการจัดกิจกรรมต่างๆ เป็นคณะกรรมการประเมินผลการจัดการเรียนการสอน และการมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน เช่น มอบรางวัลให้กับบุคคลที่ทำคุณงามความดีให้กับโรงเรียนทุกสิ้นปีการศึกษา รูปแบบที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมกับบริบทในด้านเศรษฐกิจ สังคม ศาสนาและวัฒนธรรมของจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และมีความเป็นไปได้ สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงภายใต้ ศักยภาพความพร้อมที่สถานศึกษามีอยู่ทุกรายการ

อภิปรายผล

ผลรวมของรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน ที่ได้มาจากการศึกษาขึ้นความเหมาะสมและขึ้นความเป็นไปได้ ประกอบด้วย ด้านหลักการ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านวิธีการ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

1. ด้านหลักการ พบว่า การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการอย่างมีแผนและจัดทำแผนงานไว้อย่างชัดเจน ดำเนินการอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง คำนึงถึงความเสมอภาค และความเป็นธรรม มุ่งตอบสนองปัญหาด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม มีความเหมาะสม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากว่า เรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก การจะทำอะไรก็ต้องมีการทำอย่างชัดเจน และต้องมีการวางแผนอย่างครอบคลุม ต้องทำอย่างต่อเนื่องจึงจะสมบูรณ์ และให้มีความเสมอภาค ความเป็นธรรม โดยไม่ขัดกับหลักเศรษฐกิจ สังคม และที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ประชาชนในชุมชน เห็นว่าหลักการนี้มีความเป็นไปได้ก็อาจเนื่องมาจากว่าเป็นไปได้ ด้านความพร้อมของสถานศึกษา ในแง่กำลังคนก็ใช้ไม่มาก งบประมาณก็ใช้ไม่มาก สื่อก็ใช้ไม่มากนัก ทั้งนี้หลักการดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ ประภาศรี สีหอำไพ (2535 : บทคัดย่อ) ซึ่งกล่าวว่า การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมเป็นสิ่งที่มีความเจริญงอกงามในการดำรงชีวิตอย่างมีระเบียบแบบแผนตามวัฒนธรรมของบุคคลที่มีลักษณะทางจิตใจที่ดีงาม อยู่ในสภาพแวดล้อมที่น้อมนำให้บุคคลมุ่งกระทำความดีละเว้นความชั่ว มีแนวทางความประพฤติอยู่ในเรื่องของความดี ความถูกต้อง ความควรในการปฏิบัติตนเองเพื่ออยู่ในสังคมได้อย่างสงบเรียบร้อยและเป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น มีคุณธรรมและมีมโนธรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์อันดี โดยมีสำนึกที่จะใช้สิทธิและหน้าที่ของตนตามค่านิยมที่พึงประสงค์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา 91

2. ด้านจุดมุ่งหมาย พบว่า การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความเหมาะสม เนื่องจากการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เป็นเรื่องที่ต้องพัฒนาผู้เรียนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรมจริยธรรม และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข โดยไม่ขัดกับหลักวัฒนธรรม หลักศาสนา จุดมุ่งหมายนี้ เป็นจุดมุ่งหมายที่ดี และที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู ประชาชนในชุมชน เห็นว่าจุดมุ่งหมายนี้มีความเป็นไปได้ก็อาจเนื่องมาจาก สามารถนำมาปฏิบัติได้จริงภายใต้ศักยภาพความพร้อมที่สถานศึกษามีอยู่ ทั้งนี้จุดมุ่งหมายดังกล่าว มีความสอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่ระบุไว้ใน มาตรา 6 ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และสอดคล้องกับแนวคิดของ วณิช สุธารัตน์ (2551 : 295-301) ที่กล่าวถึง โรงเรียนสัตยาไส ว่าเป็นโรงเรียนเอกชน ก่อตั้งโดยกลุ่มของปัญญาชนนักคิดนักปราชญ์ชั้นนำทางพุทธศาสนา ต้องการให้การศึกษาร้างสันติภาพสำหรับมนุษย์ชาติเป้าหมายของการจัดกิจกรรมการศึกษาจึงอยู่ที่ต้องการพัฒนาศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ในลักษณะขององค์รวมเพื่อให้เป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ (Human values) ที่สมบูรณ์ เพื่อไปสู่เป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน มีการวางแผน ออกแบบ จัดกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบสามารถวัดได้ มีการบูรณาการพุทธธรรมแบบวิถีพุทธเข้าไปในระบบโครงสร้างและกระบวนการการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในหลักสูตรและชีวิตประจำวัน โดยมีแนวทางสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เพื่อสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ ในลักษณะสหวิทยาการ ส่วนนี้มีความสำคัญมากสำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้และพัฒนาครูจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเข้าถึงความดีความงาม ฝึกฝนอุปนิสัยที่ดีงาม โดยเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้และเข้าถึงความจริงมีการพัฒนาความคิด และสติปัญญาอย่างมีระบบ โดยจัดเนื้อหาสาระที่เชื่อมโยงกับสภาพความเป็นจริงและความสนใจของผู้เรียนโดยใช้สังคม ชุมชน และสิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นสื่อให้นักเรียนได้สัมผัสและซึมซับฝึกฝนพัฒนาจิตทั้งด้านคุณภาพจิต สุขภาพจิต และสมรรถภาพจิต โดยการฝึกสมาธิเจริญสติอย่างสม่ำเสมอ

3. ด้านวิธีการ พบว่า การนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ได้แก่ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมดำเนินการหรือร่วมปฏิบัติการมีส่วนร่วมในการประเมินผล การมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์จากการจัดการศึกษาของโรงเรียน มีความเหมาะสม กับบริบท สอดคล้องกับเศรษฐกิจ สังคม ที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า วิธีการ อย่างนี้ไม่ ต้องใช้งบประมาณมากนัก และไม่ขัดกับหลักวัฒนธรรม หลักศาสนา วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ดี และ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

92

ให้มีส่วนร่วม ให้มีความเสมอภาค และความเป็นธรรม และมีความเป็นไปได้ที่ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประชาชนในชุมชนสามารถปฏิบัติได้จริงโดยไม่ขัดต่อระบบ ระเบียบในการดำเนินงาน ของทางราชการ สถานศึกษา และหลักศีลธรรม ของชุมชน ศักยภาพ ความพร้อมด้านทรัพยากร ต่างๆ ที่จะนำมาในการบริหารจัดการได้ เช่น กำลังคนก็ใช้ไม่มาก งบประมาณก็ใช้ไม่มาก และสามารถนำมาปฏิบัติได้จริงภายใต้ ศักยภาพความพร้อมที่สถานศึกษามีอยู่ ทั้งนี้วิธีการดังกล่าว มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ สนาน ธรรมรส (2541 : 25) ที่ได้สรุปว่าการมีส่วนร่วมของ ประชาชนต่อการจัดการศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ การมีส่วนร่วมคิด การมีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน การมีส่วน ในการรักษาผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และ สอดคล้องกับแนวคิดของอัจฉรา คหินทวงศ์ (2554, กันยายน 26) กล่าวถึง โรงเรียนวัดลาดระโง เป็นโรงเรียนวิถีพุทธระบบปกติทั่วไปที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้หรือประยุกต์ในการ บริหารและพัฒนาผู้เรียนโดยรวมของสถานศึกษานั่นกรอบการพัฒนาตามหลักไตรสิกขาหรือ สีส มาธิ ปัญญาอย่างบูรณาการ ที่มุ่งเน้นให้ผู้ศึกษาเข้าใจชีวิตแท้จริง และสามารถดำเนินชีวิต กิน อยู่ ดู ฟังเป็นได้อย่างถูกต้อง การจัดการ โรงเรียนวิถีพุทธ จะเน้นการจัดสภาพทุก ๆ ด้าน เพื่อสนับสนุน ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามหลักธรรมให้เกิดความเจริญงอกงามตามลักษณะแห่งปัญญาคุณธรรม 4 ประการ คือ การอยู่ใกล้คนดี ผู้รู้ เอาใจใส่ศึกษา โดยมีเนื้อหา หลักสูตรดี มีกระบวนการคิด วิเคราะห์พิจารณาหาเหตุผลที่ดีและถูกต้อง ที่สุดของการพัฒนาก็คือ การนำความรู้ไปใช้ในชีวิตได้ อย่างถูกต้องและเหมาะสม

มีการกำหนดการสอนตามหลักสูตรสถานศึกษา จัดหน่วยการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนและผลิตสื่อเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. หลักสูตรสถานศึกษา ควรสอดคล้องเพิ่มเติม พุทธธรรมในวิสัยทัศน์ คุณลักษณะที่ พึงประสงค์ของผู้เรียน หรือเพิ่มเติมในผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง
2. กระบวนการเรียนรู้ ต้องพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน สมดุล สมบูรณ์ทั้งกาย (กาย ภาวนา) ความประพฤติ (ศีลภาวนา) จิตใจ (จิตภาวนา) ปัญญา (ปัญญาภาวนา) และครูควรเขียน แผนการจัดการเรียนรู้ จะเป็นแผนแบบบูรณาการหรือแผนการเรียนรู้เฉพาะเรื่องก็ได้ตาม ความเหมาะสมของข้อจำกัดต่างๆ (แต่ในสถานศึกษานขนาดเล็ก ต้องเขียนแบบบูรณาการ ในเนื้อหาสาระ วิชาหลักทุกวิชา) ฝึกทักษะ พัฒนาความรู้ ความสามารถ เน้นทักษะชีวิตให้กับผู้เรียน อย่างเป็น ประจํา
3. เชิญวิทยากรมาให้ความรู้ ความเข้าใจในธรรมะเฉพาะเรื่อง เช่น ครูพระสอนศีลธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

93

4. ศึกษาแหล่งเรียนรู้ เกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม เช่น การพาผู้เรียนไปนมัสการ พระพุทธรูป วัดต่างๆ เช่น วัดมงคลพิตร วัดหน้าพระเมรุ วัดม่วง (อ่างทอง) เป็นต้น

5. การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ควรมีบรรยากาศสงบเงียบ เรียบง่าย มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติ ร่มรื่น สะอาด มีระเบียบ ทันทสมัย มีการปรับปรุงอยู่เสมอ

การจัดกิจกรรมวิถีพุทธจะช่วยเกื้อกูลกันระหว่างชีวิต สังคมและสิ่งแวดล้อม ชื่อโรงเรียนวิถีพุทธนั้นมีหลักการที่ชัดเจนที่จะนำไปสู่จุดหมายปลายทาง กล่าวคือ สิ่งแวดล้อมดีล้อมหนุนให้สังคมดี สังคมดีล้อมเป็นส่วนเกื้อกูล ให้มนุษย์แต่ละคนมีชีวิตที่ดีและมีโอกาสที่จะพัฒนาตนเองได้ดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของ เพชรรัตน์ โชติกานจนเรือง (2550 : 13) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา คือการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็ทางตรง หรือทางอ้อมในลักษณะของการมีส่วนร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล โดยใช้ความรู้ความสามารถหรือทรัพยากรที่ตนมีอยู่

จากผลการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประชาชนในชุมชนมีความคิดเห็นเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม มีความเป็นไปได้สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ที่กำหนดไว้ส่วนใหญ่สอดคล้อง และตรงกับสภาพที่สถานศึกษาได้ดำเนินการและปฏิบัติอยู่แล้วเพียงแต่ยังไม่ได้จัดเป็นระบบที่ชัดเจนเมื่อได้เห็นแนวทางตามกรอบแนวคิดของการวิจัยอย่างเป็นระบบและชัดเจนผู้บริหารสถานศึกษา ครู และประชาชนในชุมชนจึงมีความคิดเห็นว่ามีเป็นไปได้ที่จะนำแนวทางเหล่านี้ไปปฏิบัติได้อย่างจริงจังในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียนอย่างแท้จริง และมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียน ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประเด็นข้อเสนอแนะ ในการนำผลการวิจัย ไปประยุกต์ใช้ และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป มีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้

ข้อค้นพบจากงานวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทาง ในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่นักเรียนของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ไว้ดังนี้

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

94

1.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรจัดทำคู่มือแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน ตามแนวทางที่พบในการวิจัยนี้ เป็นนโยบายให้สถานศึกษา ในสังกัด โดยดำเนินการประชุมชี้แจงผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อทำความเข้าใจในแนวทาง และนำคู่มือแนวทางในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน ไปใช้ในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสถานศึกษา ในสังกัด

1.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรนำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ในการพัฒนาเพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้รับรู้ถึงความสำคัญของ แนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา และบุคลากรได้นำไปใช้ในการพัฒนา

1.3 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดเป็นนโยบาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ของสถานศึกษา เพื่อให้ครูและบุคลากรใช้เป็นแนวทางในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน ในสถานศึกษาของตนเอง จากผู้เชี่ยวชาญ และผู้บริหารสถานศึกษา ต่างให้ความเห็นว่า รูปแบบการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม ให้นักเรียน มีความเหมาะสมและเป็นไปได้

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาวิจัย เชิงคุณภาพเกี่ยวกับการนำแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัย เกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบแนวทางการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมให้นักเรียน ของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา